

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi

Araştırma Makalesi | Research Article

 Açık Erişim | Open Access

Mobil Değersizleştirme Konusunun Akademik Üretimdeki Yeri: Bibliyometrik Bir Analiz

The Place of Phubbing in Academic Production: A Biometric Analysis

Ali İhsan Balcı¹ , Levent Şahin² & Ersin Eraslan³

¹ Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Zonguldak, Türkiye

² İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İstanbul, Türkiye

³ Niğde Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik, Sosyal Güvenlik Bölümü, Niğde, Türkiye

Öz

Mobil cihazların kullanımı nedeniyle başkalarını görmezden gelme ve yok sayma davranışı olarak tanımlanan “Mobil Değersizleştirme (Phubbing)” kavramı, bilgi toplumunda mobil teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla giderek önem kazanmaktadır. Mobil değersizleştirme davranışı, genel çerçevede bireyler arasındaki yüz yüze iletişimin kalitesini olumsuz etkilemekte ve toplumsal bağları zayıflatmaktadır. Aynı zamanda aile içi ilişkilerde de gerginliklere ve iletişim kopukluklarına yol açabilmektedir. Dahası bu davranışın gelecekte işyerinde ekip içi iletişimi bozarak verimliliğin düşmesi, içsel motivasyonun azalması gibi çalışma hayatında da değişik sorunlara yol açacağı öngörülmektedir. Eğitim hayatında ise öğrencilerin derslere odaklanmasını engelleyerek eğitim sürecini olumsuz etkileyeceği de düşünülmektedir. Bu çerçevede toplumsal hayata olumsuz yönleriyle birçok açıdan tesir eden “Mobil Değersizleştirme” kavramının bilgi teknolojilerinin hızlı gelişimi ile birlikte gelecekte daha da önem arz eden bir sorun olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla kavramın bilimsel üretim açısından incelenmesi, literatürdeki mevcut durumun ortaya konulması ve gelecekteki araştırma trendlerinin belirlenmesi çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada; Web of Science Core Collection’da yer alan 287 adet bilimsel eserin tamamı “Vosviewer” programı yardımıyla bibliyometrik açıdan analiz edilmiştir. Analiz sonucunda kavramın, son yıllarda farklı bilim dallarında ilgi gördüğü ve böylece bağlantı ağını genişlettiği tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak; mobil değersizleştirme ile mücadele etmek için toplumsal farkındalığın artırılması ve bu yönde yapılacak çalışmaların büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Abstract

The concept of ‘Mobile Devaluation (Phubbing)’, defined as the behaviour of ignoring and disregarding others due to the use of mobile devices, is gaining importance in the information society with the widespread use of mobile technologies. This behaviour negatively affects the quality of face-to-face communication between individuals and weakens social bonds. Also, it can lead to tension and communication breakdowns within families. It is predicted that this behaviour will cause various problems in the workplace in the future, such as disrupting team communication, reducing productivity and decreasing internal motivation. It is thought that it will negatively affect the educational process by preventing students from focusing on their lessons. In this context, ‘Mobile Devaluation’, which affects social life in many ways with its negative aspects, will become an even more important issue in the future with the rapid development of information technologies. Therefore, the main objective of this study is to examine the concept from a scientific production perspective, to reveal the current state of the literature, and to determine future research trends. In line with this objective, all 287 scientific articles included in the Web of Science Core Collection were analysed bibliometrically using Vosviewer. The analysis revealed that the concept has gained attention in various

“ Atıf | Citation: Balcı, A. İ., Şahin, L. & Eraslan, E. (2025). Mobil değersizleştirme konusunun akademik üretimdeki yeri: Bibliyometrik bir analiz. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 45(1), 335-359. <https://doi.org/10.26650/SJ.2025.45.1.0833>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Balcı, A. İ., Şahin, L. & Eraslan, E.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ali İhsan Balcı abalci@istanbul.edu.tr

scientific fields in recent years and has thus expanded its network of connections. Based on the findings of the study, it is understood that raising social awareness and conducting studies in this direction are of great importance in combating mobile devaluation.

Anahtar Kelimeler Mobil değersizleştirme • Tekno-konferans • Akıllı telefon • Bağımlılık • Bibliyometrik analiz

Keywords Mobile devaluation • Techno-conference • Smartphone • Addiction • Bibliometric analysis

Extended Summary

There is a cyclical relationship between Mobil değersizleştirme, globalisation and the information society. Globalisation and the information society have led to people developing greater access to and dependence on smartphones and social media. Epistemologically, the term ‘Mobil değersizleştirme,’ a combination of the words “phone” and ‘snubbing,’ refers to the act of ignoring (disrespecting) the person in front of you by focusing your attention on your mobile device instead of communicating directly with them in a social setting. In this context, Mobil değersizleştirme can be defined as a person physically ignoring someone which is physically present and focusing on their phone. On a sociological level, Mobil değersizleştirme is becoming widespread as a behaviour that has negative effects on relationships between people due to the increasing speed of communication and the information society. Mobil değersizleştirme can lead to communication breakdowns at the local level while people communicate on a global scale, and it can cause people to lose their social skills. Additionally, Mobil değersizleştirme can hinder the development of critical thinking, creativity, and problem-solving skills, which are essential in an information society.

There are various factors behind Mobil değersizleştirme behaviour. Some of these can be listed as follows:

- Phone addiction: Some people use their phones excessively and cannot function without them. This leads to phone use disrupting social interactions.
- Social media addiction: Social media platforms enable people to stay constantly updated and look into the lives of others. This causes people to neglect their real-life relationships and feel inadequate.
- Personality traits: Certain personality traits are associated with Mobil değersizleştirme behaviour. For example, narcissistic, Machiavellian, psychopathic, and cynical individuals are more likely to engage in Mobil değersizleştirme.
- Lack of social skills: Some people struggle with face-to-face communication and use their phones as an escape route. This is perceived as disrespectful by the other person.

Mobil değersizleştirme behaviour has various negative consequences for both the phubbers and the person being hubbed. Some of these are as follows:

- Decline in relationship quality: Mobil değersizleştirme reduces satisfaction, trust, commitment and closeness in relationships. It also increases negative emotions such as conflict, stress, jealousy and loneliness in relationships.
- Deterioration of psychological health: Mobil değersizleştirme leads to psychological problems such as depression, anxiety, low self-esteem, social exclusion, and alienation.

- Decline in social skills: Mobil değersizleştirme hinders the development of social skills and reduces communication quality. People who engage in Mobil değersizleştirme have difficulty understanding the feelings, thoughts, and needs of others and lack empathy. Mobil değersizleştirme is a situation that negatively affects the relationship quality and psychological health of both the person engaging in Mobil değersizleştirme and the person being hubbed. With its widespread use in social settings, it is being addressed as a sociological problem. This study, which aims to determine the theoretical framework of the concept of Mobil değersizleştirme, which is a relatively new concept in the literature but is rapidly expanding in terms of its factual dimension, seeks to analyse scientific works published in the Web of Science index database using a bibliometric method. Thus, the factual dimension of the concept of Mobil değersizleştirme will be better understood, and efforts will be made to fill the gaps in the Turkish literature.

The main objective of this study is to understand what the concept of 'Mobil değersizleştirme' means and to reveal its factual plane. The research is based on the bibliometric analysis of scientific works found in the Web of Science Core Collection in order to identify the research areas of the concept of 'Mobil değersizleştirme'. The bibliometric analysis method allows for the analysis of the research topic by examining the leading publications in the field, as well as the collaboration structures and intellectual structure of the research areas specific to the topic. The findings obtained because of the analysis conducted in the study are as follows:

- According to the WOS database, which covers 287 scientific studies on the concept of 'Mobil değersizleştirme', the research field categories with the highest weight are Psychology (51.9%) and Psychiatry (10.45%). From a conceptual perspective, other research areas that address the concept of 'Mobil değersizleştirme' are Computer Science (9.4%), Communication (9.05%), Family Studies (6.62%), Education and Teaching Studies (6.27%), Other topics in Social Sciences (4.87%), Business (3.14%) and Ecology (3.14%) research areas. Based on the fact that a large portion of the studies on the concept of 'Mobil değersizleştirme' in WOS were conducted in the fields of Psychology and Psychiatry, it can be understood that the concept primarily contains a psychological element.
- Based on the findings, it would not be wrong to say that the aforementioned psychological context intersects most with computer science, communication, family studies, and education studies. The distribution of studies on the concept of 'Mobil değersizleştirme' in WOS by years is shown below. Within this framework, it can be seen that the concept of 'Mobil değersizleştirme', which was first addressed in 2014 with one study within the scope of WOS, has been the subject of 87 scientific studies in 2022, showing an increasing trend over the years. In this context, it can be understood that the concept of 'Mobil değersizleştirme', which can be considered quite new, is receiving increasing attention in academic studies.
- Bibliometric studies generally focus on countries, researchers, institutions, and documents. A country publication citation network map was identified based on the total connection strength of 51 countries with at least one publication and one citation from 57 countries with scientific studies on the concept of 'Mobil değersizleştirme'. In this context, countries such as China, the United States (US), the United Kingdom, Türkiye, and the Netherlands appear to have formed network centres.
- Another point emphasised in bibliometric studies is the identification of researchers who stand out for their contributions to the field. This provides other researchers with an advantage in literature searches. A cluster of author-citation relationship maps was identified based on the total connection strength of 564 authors who published at least one publication and received one citation related to the concept of 'Mobil değersizleştirme'. Within this framework, researchers such as Pencheng Wang, Xingchao Wang, and Brandon T. Mcdaniel was found to be the researcher who received the most citations related to the concept.

- Another important point revealed by bibliometric analyses is the identification of universities and institutions that have contributed the most to the field. Among the 417 institutions that published at least one paper and received one citation on the concept of 'Mobil değersizleştirme', 327 institutions were identified based on their total connection strength, with Renmin University of China ranking first with 958 units. Following Renmin University, Kent University ranked second with 793 units of connection strength, and Baylor University ranked third with 605 units, according to the analysis. Based on these results, it can be understood that there is no Western dominance in scientific studies on the concept of 'Mobil değersizleştirme'. On the contrary, the inclusion of universities from East Asia, such as Renmin University and Shanxi University, as well as universities in Türkiye, such as Çoruh and Osmangazi, indicates that the concept is significant worldwide and has found its place in scientific studies.
- According to the results of the concept coherence analysis of the research, 'Family Mobil değersizleştirme (31), Adolescence (19), Tech Conference (18), Smartphone (18), Addiction (16), Relationship Satisfaction (16), Smartphone Addiction (15), and Smartphones (15)' were found. However, in recent years, a correlation has been observed with concepts related to the economics of work, such as 'business, work performance, and job satisfaction.' The concept of job satisfaction, which has a negative correlation with the concept, was found to be unrelated in the study. This situation essentially points to a new area of study in the literature. In this context, when we look more closely at the relationship between job satisfaction and Mobil değersizleştirme, we see that Mobil değersizleştirme behaviour, which has become widespread among managers in recent years, has a demotivating effect on employees in terms of work performance and commitment to work. It can be seen that the two concepts are intertwined negatively. Indeed, the work conducted by Yousaf et al. in 2022 supports this situation. The study found that Mobil değersizleştirme behaviour reduces employees' intrinsic motivation, which in turn weakens their job satisfaction (Yousaf et al., 2022).

The results obtained in the study reveal important information about working life through bibliometric analysis and offer new perspectives for future studies. It is understood that Mobil değersizleştirme is a popular concept that is developing and attracting interest in different disciplines in the academic community. This situation can be evaluated as both positive and negative results. Indeed, the fact that the concept is new but has begun to be researched can frequently be considered positive in terms of its contribution to the academic literature. However, the fact that the concept is rapidly developing in today's world and is widely discussed indicates that mobile devaluation in social life is becoming widespread among people. Necessary measures must be taken to prevent this situation from leading to future social deterioration.

Mobil Değersizleştirme Konusunun Akademik Üretimdeki Yeri: Bibliyometrik Bir Analiz

Küreselleşme, dünyanın farklı bölgelerindeki insan, mal, hizmet, bilgi, kültür ve değerlerin artan bir şekilde birbirine bağlanmasıdır (Steger, 2023). Küreselleşme ile birlikte dönüşüm içerisine giren sosyal yapıya ve bu yapının oluşturduğu topluma, bilgi toplumu denilmektedir. Başka bir ifadeyle; bilgi toplumu, bilginin üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinde merkezi bir rol oynadığı, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda dönüşümlere yol açtığı bir toplum tipidir (Ofloğlu & Balcı, 2016).

Mobil değersizleştirme (Phubbing) ile küreselleşme ve bilgi toplumu arasında döngüsel bir ilişki vardır. Küreselleşme ve bilgi toplumu, insanların akıllı telefonlara ve sosyal medyaya daha fazla erişim ve bağımlılık geliştirmesine neden olmaktadır. Bu durum ise mobil değersizleştirme davranışının ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. 2015 yılında Smith tarafından hazırlanmış olan raporda, Amerikan toplumundaki yetişkinlerin neredeyse yarısının *“akıllı telefonları olmadan yaşayamayacaklarını”* ifade ettikleri görülmektedir (Smith, 2015). Akıllı telefon kullanımındaki bu artışın temel sebebi hiç şüphesiz yer ve zamandan bağımsız bir şekilde insanların sosyal etkileşim içerisine girmesi olarak ifade edilebilir (Turkle, 2011). Bunun yanında akıllı telefonlar üzerinden öğrenme, güncel olayları takip etme ve benzeri durumlar; akıllı telefonların ve bilgi teknolojilerinin toplumsal iletişimi artırması bakımından olumlu davranışlar olarak değerlendirilmektedir (Wang, ve diğerleri, 2022, s. 332). Ancak bu davranışların olumsuz tarafı ise bireylerin akıllı telefonlarına olan bağımlılıklarının artması olarak ifade edilmektedir (Al-Saggaf & O'Donnell, 2019). Bu çerçevede 2015 yılında yapılan bir araştırmaya göre katılımcıların %90'ının katıldıkları en son sosyal etkinlikte akıllı telefonlarını kullandıklarını ve etkinliğe katılan diğer katılımcıların %86'sının da etkinlik sırasında telefonları ile ilgilendiklerini düşündüklerini ifade ettikleri görülmektedir (Rainie & Zickuhr, 2015). Tüm bu çerçevede; mobil değersizleştirme, insanların küresel ölçekte iletişim kurarken, yerel ölçekte iletişim kopukluğu yaşamasına ve sosyal becerilerini kaybetmesine yol açacağı düşünülmektedir. Ayrıca, mobil değersizleştirme, bilgi toplumunda gerekli olan kritik

düşünme, yaratıcılık, problem çözme gibi becerilerin gelişmesini engelleme ihtimalini barındırmaktadır (Sun & Samp, 2022; Parmaksız, 2021). Söz konusu çalışmalardan yola çıkarak, küreselleşme ve bilgi toplumunun döngüsel ilişkisi içerisinde kalan mobil değersizleştirme davranışının, bu döngüsel ilişkiyi besleyen olumlu taraflarının olduğu kadar bireysel ve toplumsal açıdan ağır sonuçlara yol açabilecek olumsuz tarafları da olduğu açıkça görülmektedir.

Epistemolojik olarak “*phone*” ve “*snubbing*” kelimelerinin bir birleşiminden oluşan “*Mobil Değersizleştirme*” kavramı, kişinin, sosyal bir ortamda, kendisine eşlik eden kişiyle doğrudan iletişimde olmak yerine dikkatini mobil cihazına vererek karşısındaki kişiyi önemsememesi ya da küçümsemesi eylemini tanımlamaktadır (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018). Bu kavramın ilk olarak, Macquarie Sözlüğü'nün sosyal durumlarda akıllı telefonların kötüye kullanılmasıyla ilgili toplumsal bir sorunu temsil etmek amacıyla literatüre kazandırdığı görülmektedir (Chotpitayasunondh & Douglas, 2018; Al-Saggaf & O'Donnell, 2019; Karadağ, ve diğerleri, 2016). Bu çerçevede mobil değersizleştirme kavramı, bir kişinin fiziksel olarak yanında bulunan kişileri görmezden gelerek telefonuna ya da mobil cihazına odaklanması şeklinde tanımlanmaktadır (Wang & Qiao, 2022) (Karadağ, ve diğerleri, 2015). Sosyolojik düzlemde ise mobil değersizleştirme eyleminin, teknoloji kullanımı ve iletişim hızının her geçen gün gelişmesinden dolayı insanlar arasındaki ilişkiler üzerinde olumsuz etkileri olan bir davranış biçimi olarak yaygınlaştığı görülmektedir (Sun & Samp, 2022). Bunun yanında mobil değersizleştirme'nin çalışma hayatında da gelecek yıllarda ciddi sorunlara sebep olabileceği öngörülmektedir. Nitekim bu olumsuz davranışın, günümüz çalışma hayatında da ast-üst ve akranlar arasındaki ilişkilerde de sıklıkla karşılaşılmakta olduğu izlenmektedir. Bir çalışanın ya da yöneticinin akıllı telefonunu sürekli kullanması yüz yüze etkileşimi kesintiye uğratmasına ve diğer tarafın kedisini kötü hissetmesine neden olmaktadır (Xu, Wang, & Duan, 2022). Dahası mobil değersizleştirmeye yönelik yapılan az sayıdaki araştırma sonuçlarına göre mobil değersizleştirmenin: negatif iş çıktıları, düşük motivasyon, aidiyetin azalması ve verimliliğin düşmesi gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığı tespit edilmiştir (Roberts & David, 2020; Roberts & Meredith, 2017;

Khan, Shahzad, & Bartels, 2022; Yasin, Bashir, Abeeel, & Bartels, 2020; Yousaf, Rasheed, Kaur, Islam, & Dhir, 2022).

Mobil değersizleştirme davranışının arkasında çeşitli faktörler yatmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Karadağ, ve diğerleri, 2015, s. 61-63):

- Telefon bağımlılığı: Bazı insanlar telefonlarını aşırı derecede kullanmakta ve telefonsuz yapamamaktadır. Bu durum telefon kullanımının kişilerin sosyal etkileşimlerini bozmasına yol açmaktadır.

- Sosyal medya bağımlılığı: Sosyal medya platformları, insanların sürekli olarak çevrimiçi (online) kalmalarına ve başkalarının hayatlarını takip etmelerine neden olmaktadır. Bu durum, insanların gerçek hayattaki ilişkilerini ihmal etmelerine ve kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açmaktadır.

- Kişilik özellikleri: Bazı kişilik özellikleri, mobil değersizleştirme davranışı ile yakından ilişkilidir. Özellikle narsist, makyavelist, psikopatik ve sinik kişilik özelliklerine sahip kişilerin, mobil değersizleştirme davranışı sergileme olasılığı daha yüksektir.

- Sosyal beceri eksikliği: Bazı insanlar, yüz yüze iletişim kurmakta zorlanmakta ve telefonlarını bir kaçış aracı olarak kullandığı görülmektedir.

Mobil değersizleştirme davranışının hem mobil değersizleştirme yapan hem de mobil değersizleştirmeye maruz kalan kişiler üzerinde çeşitli olumsuz sonuçları olduğu gözlemlenmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır (Sun & Samp, 2022):

- İlişki kalitesinin düşmesi: Mobil değersizleştirme, ilişkideki tatmini, güveni, bağlılığı ve yakınlığı azaltmaktadır. Ayrıca, mobil değersizleştirme, ilişkide çatışma, stres, kıskançlık ve yalnızlık gibi olumsuz duyguları artırmaktadır.

- Psikolojik sağlığın bozulması: Mobil değersizleştirme, depresyon, anksiyete, özsaygı eksikliği, sosyal dışlanma ve yabancılaşma gibi psikolojik sorunlara yol açmaktadır.

- Sosyal becerilerin azalması: Mobil değersizleştirme, sosyal becerilerin gelişmesini engellemekte ve iletişim kalitesini düşürmektedir. Mobil değersizleştirme yapan kişiler,

karşıdaki kişinin duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını anlamakta zorlanmakta ve empati kurmakta eksik kalmaktadır.

Mobil değersizleştirme, günümüzde yaygın bir sosyal sorun haline geldiği anlaşılmaktadır. Mobil değersizleştirme, hem yapan hem de maruz kalan kişilerin ilişki kalitesini ve psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen bir durum olarak değerlendirilmektedir. Davranışın toplumun neredeyse tamamında yaygınlık kazanmasıyla birlikte psikolojik bir sorun olmanın yanı sıra sosyolojik bir sorun olarak da ele alındığı görülmektedir. Literatür açısından oldukça yeni bir kavram olan ancak olgusal düzlemi giderek genişleyen mobil değersizleştirme kavramının teorik çerçevesinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışma ile mobil değersizleştirme konusunu ele alan ve Web of Science dizin tabanında yayınlanmış bilimsel eserlerin bibliyometrik yönetime uygun şekilde analiz edilmesi planlanmaktadır. Böylelikle mobil değersizleştirme kavramının olgusal düzlemi daha net anlaşılacak ve Türkçe literatürdeki eksik tamamlanmaya çalışılacaktır. Bu düşünceden hareketle orijin dildeki karşılığı “Phubbing” olan bu olumsuz davranış kalıbının karşılığı olarak “Mobil Değersizleştirme” kavramının Türkçe literatüre kazandırılması hedeflenmektedir.

Literatür Araştırması

Mobil değersizleştirme çoklu dinamikleri olan bir kavramdır (Karadağ, ve diğerleri, 2015, s. 60). Mobil değersizleştirme, toplumda insanlar arasındaki sosyal etkileşimlerin kalitesini düşürmektedir. Çünkü bu davranışı sergileyen kişiler, çevrelerindeki insanlara karşı saygısız bir tutum sergileyerek kişiler arası iletişimden kaçınmak istediklerini, çevrelerinin farkında olmadıklarını ya da onlarla ilgilenmediklerini açıkça göstermektedirler (Anshari, ve diğerleri, 2016). Ayrıca bu davranışın yemek, toplantı, konferans veya arkadaş, aile gibi bireylerin sosyal çevreleriyle gerçekleştirdikleri aktiviteler de dâhil olmak üzere toplumsal yaşamın herhangi bir anında ortaya çıktığı görülmektedir (Nazir & Pişkin, 2016). Sonuç olarak akıllı telefonların yapısı gereği mobil değersizleştirme birçok bağımlılığın kesişim noktasında yer alan bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Karadağ, ve diğerleri, 2015).

Mobil değersizleştirme, kavramı nispeten yeni olduğundan, mevcut araştırma ve literatürün çok sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu davranış henüz kendi araştırma alanını oluşturmamış bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle, mobil değersizleştirmenin gerçek belirleyicilerini tespit etmek için mevcut tüm bilgileri toplamak oldukça önemlidir. Mobil değersizleştirmenin, iletişim ve psikoloji gibi farklı alanlarda da araştırıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın bir diğer önemi de mobil değersizleştirme ile ilgili yayınlanmış makaleleri bulmak ve böylece araştırmacıların bu sosyal fenomenle ilgili bilgi edinmelerine yardımcı olmaktır.

Güler ve Sevinç'in 2022 yılındaki çalışması, "*Tele-Hiçleme*" (mobil değersizleştirme) davranışının öğrenme ve öğretme süreçlerine olan etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada, mobil değersizleştirmenin öğrenme süreçlerine olan etkileri detaylı bir şekilde incelemesi hedeflenmiştir. Betimsel tarama modeli ve tele-hiçleme durumunu ölçen bir ölçek kullanılarak, 148 yükseköğrenim öğrencisinden veri toplanmıştır. Araştırma sonuçları, tele-hiçleme durumuna maruz kalma algısı ile öğrenme süreçlerinin etkilenmesi arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bulgular, tele-hiçleme durumuna daha az maruz kalan öğrencilerin, bu davranışın sınıf içinde ve eğitim -öğretim esnasında sergilenmesinin, öğretmenleri, arkadaşları ve kendi eğitim-öğretim süreçlerine göre olumsuz etkisinin daha az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. (Güler & Sevinç, 2022).

Yam ve İlhan'ın 2020 tarihli çalışması, "Modern Çağın Bütünsel Teknolojik Bağımlılığı: Phubbing" başlığı altında, mobil değersizleştirme kavramının bileşenleri ve dinamiklerini içeren bir inceleme sunmayı hedeflemiştir. Çalışmada, bağımlılık çerçevesinde; internet, oyun, sosyal medya, akıllı telefon üzerinde durulduğu gibi güncel gelişmeleri kaçırma korkusu, nomofobi ve netlessfobi gibi kavramlar açıklanarak, ilgili alan yazınına katkı sağlamayı amaçladıkları görülmektedir (Yam & İlhan, 2020).

Parmaksız'ın 2021 yılındaki, "*Sosyotelizm (Phubbing) ile Bilinçli Farkındalık Arasındaki İlişkide Sosyal Kaygının Aracı Rolü*" başlıklı çalışması, "sosyotelizm" ile bilinçli farkındalık arasındaki ilişkide sosyal kaygının aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. İlişkisel tarama modeli kullanılan araştırmanın örneklem grubunu, 2020-2021 yılları arasında bir devlet

üniversitesinin farklı akademik birimlerinde eğitim alan 400 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada ölçek olarak; Sosyotelizm Ölçeği, Bilinçli Farkındalık Ölçeği ve Sosyal Kaygı Ölçeği'nin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyotelizm ile bilinçli farkındalık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş, sosyal kaygının ise bu ilişkide kısmi aracı rol oynadığı tespit edilmiştir (Parmaksız, 2021).

Parus, Adu ve Kerat'ın 2021 yılında gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında, akıllı telefona odaklanarak sosyal ortamda birisini görmezden gelme eylemi olan mobil değersizleştirmenin, arkadaşlıkların kalitesi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda mobil değersizleştirme davranışı ile incelenen arkadaşlığın kalitesi arasında olumsuz bir etki olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Parus, Adu, & Kerat, 2021).

Mobil değersizleştirmenin sosyal sonuçlarını araştıran Abeele 2020 yılında gerçekleştirdiği çalışmada, mobil değersizleştirmenin sosyal ilişkilerin kalitesine zarar verdiği sonucuna ulaşmıştır. Makalede, mobil değersizleştirmenin ilişkisel etkisini açıklamak için beklenti ihlalleri, dışlanma ve dikkat çatışması gibi üç faktörlü bir çerçeve oluşturmuştur (Vanden Abeele, 2020).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın temel amacı; “Mobil Değersizleştirme” kavramının, neyi ifade ettiğini anlamak ve olgusal düzlemini ortaya koymak üzerinedir. Bu doğrultuda araştırma “Mobil Değersizleştirme” kavramının araştırma alanlarının tespitini yapmak üzere Web of Science Core Collection'da bulunan bilimsel eserlerin bibliyometrik analizine dayanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu soruların cevabı aranmaktadır:

- i. “Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımı nasıldır?
- ii. “Mobil Değersizleştirme” kavramına yönelik ilgi eğilimi yıllar içerisinde nasıl seyretmektedir?

- iii. Toplam bağlantı gücü bazında “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen çalışmalarda atıfların ülkelere göre dağılımı nasıldır?
- iv. Toplam bağlantı gücü bazında “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen çalışmalarda en çok ilgi gören araştırmacılar kimlerdir?
- v. Toplam bağlantı gücü bazında “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen çalışmaların çıkış kaynağında yer alan kurumların dağılımı nasıldır?
- vi. “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen çalışmalarda anahtar kelime birleşimleri nasıldır?

Yedi maddeyle sıralı şekilde sunulan bu sorular çerçevesinde araştırmada bibliyometrik analiz yöntemi benimsenmektedir. Bibliyometrik analiz yöntemi ile araştırma konusu özelinde alanda öne çıkan yayınların incelenmesinin yanı sıra konu özelinde işbirliği yapılarını ve araştırma alanlarının entelektüel yapısına kadar araştırma konusunun analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Bibliyometrik analiz esasında çok sayıda bilimsel eserin tasnif edilmesi tekniğine dayanmaktadır. Bu çerçevede bibliyometrik analizle ilgili araştırma konusu özelinde tarihsel değişimleri ortaya çıkarma imkanı sunduğu gibi alanın olgusal gelişim düzlemine de ışık tutmaktadır. Diğer taraftan Scopus ve Web Of Science gibi büyük hacimli bilimsel veri tabanlarının ortaya çıkışı ve Gephi, Leximancer ve Vosviewer gibi yazılımların bibliyometrik analizi nispeten kolaylaştırması, bibliyometrik analize olan ilginin artışı da beraberinde getirmektedir. Söz konusu zemin çerçevesinde giderek yaygınlaşan bibliyometrik analiz, son on yılda 1021 bilimsel yayın ortalamasına erişmesi, akademinin bibliyometrik analize yönelik ilgisini göstermektedir (Donthu vd, 2021: 285-286). Bu bilgilerden hareketle çalışmanın amaç ve yöntemi doğrultusunda araştırma kapsamında Web Of Science’ta yer alan ve “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen 287 adet bilimsel çalışmanın tamamıyla veri seti oluşturulmuştur. Veri setimizi oluşturan bilimsel çalışmaların 274 tanesi İngilizce, 9 tanesi İspanyolca, 2 tanesi Rusça ve 1’er tanesi ise Almanca ve Türkçe literatür kapsamındadır. Diğer taraftan veri setini oluşturan bilimsel dokümanların 257 tanesi makale, 24 tanesi erken görünüm, 14 tanesi tam metin bildiri, 6 tanesi özet bildiri, 5’er tanesi ise literatür araştırması ve editör materyali şeklindedir. Veri

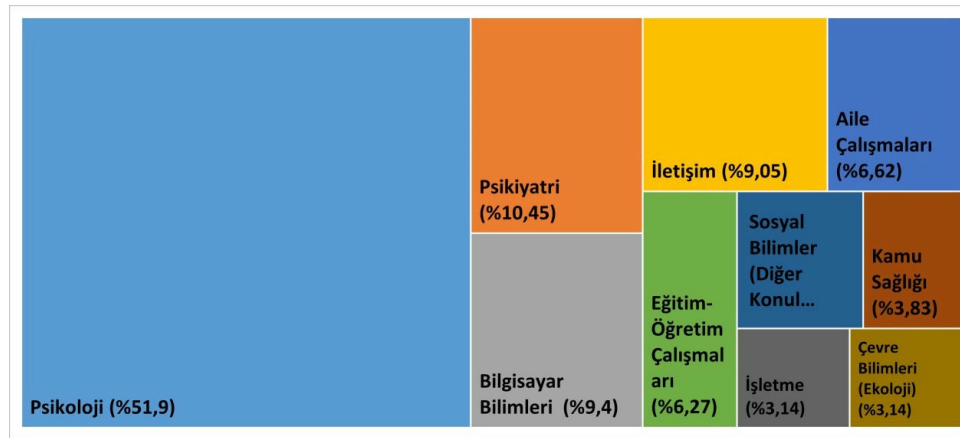
seti önce Web Of Science analizine tabi tutulmuş olup ardından Vosviewer programı ile bibliyometrik açıdan analiz edilerek çeşitli bulgulara ulaşılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

“Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen Web Of Science (WOS) veri tabanından erişilen 287 adet bilimsel çalışma ilk etapta WOS analizine dahil edilmiş ve bu analiz dahilinde çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bunlardan ilki “Mobil Değersizleştirme” kavramına yönelik araştırma alanlarına ilişkin olup söz konusu bulgular **Şekil 1**'de gösterilmektedir.

Şekil 1

Araştırma Alanlarının Yüzdelik Dilimleri (İlk On Araştırma Alanı Kategorisi)

Şekil 1'den de anlaşılacağı gibi; “Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen WOS veri tabanından erişilen 287 adet bilimsel çalışmanın araştırma alanları kategorisinde ilk sırada %51,9 ağırlığıyla Psikoloji ve %10,45 ağırlığıyla Psikiyatri araştırma alanlarının olduğu izlenmektedir. Kavramsal açıdan “Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen diğer araştırma alanlarından ise sırasıyla Bilgisayar Bilimleri (%9,4), İletişim (%9,05), Aile Çalışmaları (%6,62), Eğitim-Öğretim Çalışmaları (%6,27), Sosyal Bilimlerdeki diğer konular (%4,87), İşletme (%3,14) ve Ekoloji (%3,14) araştırma alanlarının ön plana çıktığı görülmektedir. WOS’ da yer alan “Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen çalışmaların büyük bir bölümünün Psikoloji ve Psikiyatri alanlarında gerçekleşmiş olmasından hareketle söz konusu kavramın muhteviyatında her şeyden önce psikolojik bir unsurun yer aldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan bu noktadaki bulgulardan hareketle söz konusu psikolojik

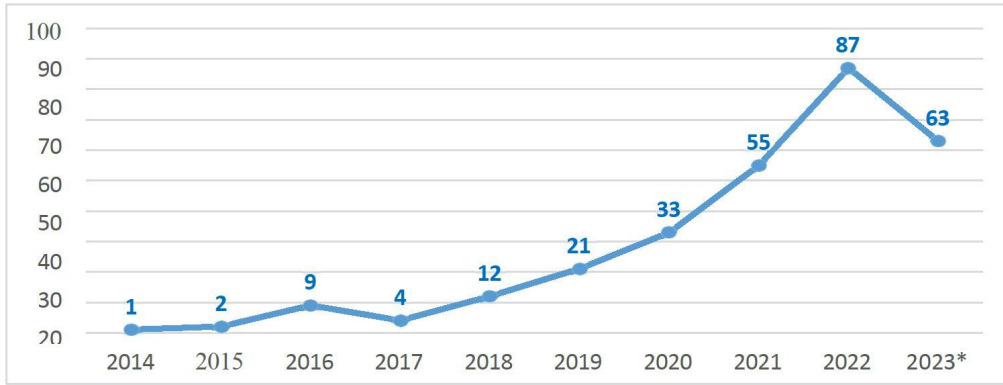
bağlamın en çok bilgisayar bilimleri, iletişim, aile çalışmaları ve eğitim-öğretim çalışmaları kapsamında kesişimsellik gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Çalışmanın WOS analize yönelik ikinci araştırma sorusu “*Mobil Değersizleştirme*” kavramına yönelik ilgi trendi üzerinedir. Bu çerçevede “*Mobil Değersizleştirme*” kavramının akademik ilgi düzeyinin tespit edilmesi için WOS kapsamında “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen çalışmaların yıllar bazındaki dağılımı **Şekil 2’de** gösterilmektedir.

Şekil 2

Yayınların 2014-2023 Yılları Arasındaki Dağılımı

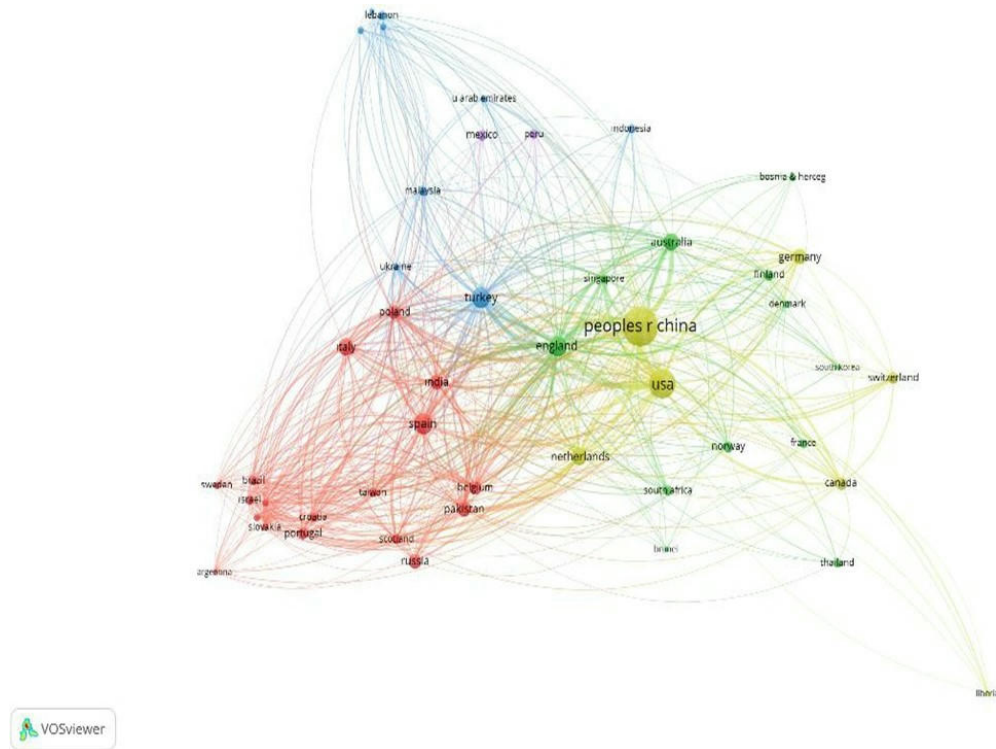
*2023 Yılı Kasım Ayına Kadar.

Şekil 2’den görüleceği üzere WOS kapsamında “*Mobil Değersizleştirme*” kavramını konu edinen çalışmaların yıllar bazındaki dağılımı gösterilmektedir. Bu çerçevede ilk defa 2014 yılında 1 çalışmayla WOS kapsamında ele alınan “*Mobil Değersizleştirme*” kavramının yıllar içerisinde artış seyriyle 2022 yılında 87 bilimsel çalışmaya konu edinildiği izlenmektedir. Bu bağlamda oldukça yeni sayılabilecek “*Mobil Değersizleştirme*” kavramının akademik çalışmalar açısından giderek artan bir düzeyde ilgiyle karşılandığı anlaşılmaktadır. Bibliyometrik çalışmalar genellikle; ülkeler, araştırmacılar, kurumlar ve dokümanlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede diğer çalışmaların ana kaynağı ve kavramın evirildiği kaynak çerçevesinde toplam bağlantı gücü kapsamında ön plana çıkan ülkeleri gösterir ülke atıf ilişkiler görseli aşağıda **Şekil 3’te** gösterilmektedir.

Şekil 3

Mobil değersizleştirme Kavramına Yönelik Ülke Atıf İlişkiler Görseli

Şekil 3'te “Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen bilimsel çalışması bulunan 57 ülkeden en az 1 yayın 1 atfı bulunan 51 ülkenin toplam bağlantı gücü kapsamında ülke yayın atıf ağ haritası gösterilmektedir. Bu kapsamda Çin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Türkiye ve Hollanda gibi ülkelerin ağ merkezleri oluşturdıkları izlenmektedir. Bu çerçevede toplam bağlantı gücü kapsamında ön plana çıkan ilk on ülkenin atıf, yayın sayısı ve toplam bağlantı gücüne göre sıralamalar dâhilinde hazırlanan **Tablo 1** aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 1

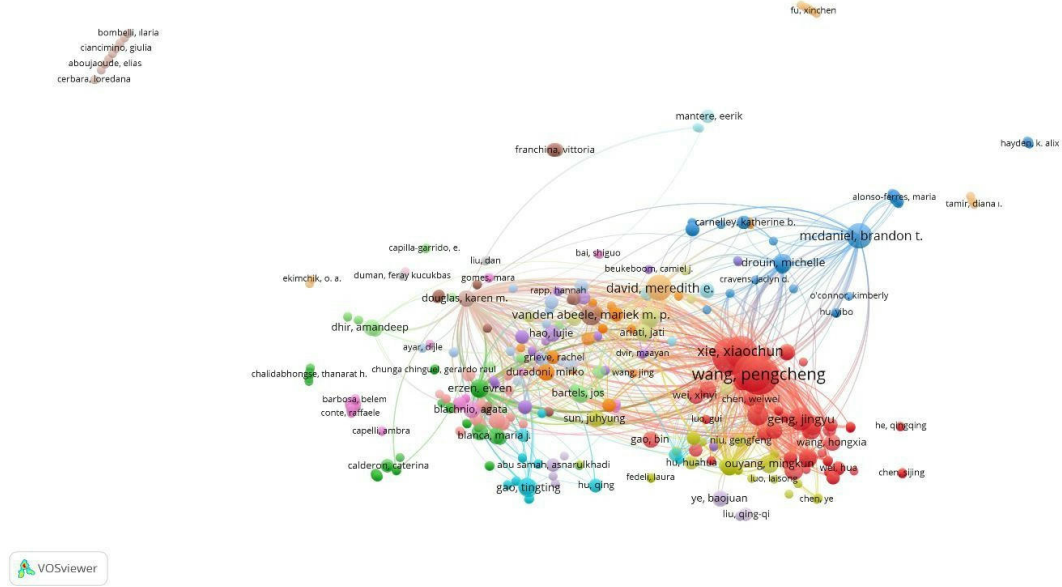
İlk On Ülkenin Mobil değersizleştirme Kavramına İlişkin Doküman Sayısı, Atıf Sayısı ve Toplam Bağlantı Gücü.

Ülke	Doküman Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Çin	99	1136	1029
ABD	50	1156	1015
İngiltere	19	767	832
Türkiye	21	483	607
Hollanda	13	495	398
Polonya	8	212	377
Avustralya	13	212	319

Ülke	Doküman Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
İspanya	21	109	317
Hindistan	9	137	253
Belçika	8	276	236

Tablo 1'de "*Mobil Değersizleştirme*" kavramını konu edinen bilimsel çalışması bulunan 57 ülkeden toplam bağlantı gücü kapsamında ön plana çıkan ilk 10 ülkeye yer verilmektedir. Bu kapsamda en yüksek toplam bağlantı gücünün 1029 birimle Çin'de ardından 1015 birimle ABD'de olduğu görülmektedir. Daha sonra toplam bağlantı gücü kapsamında sırasıyla 832 birimle İngiltere, 607 birimlik bağlantı gücüyle Türkiye ve 398 birimlik bağlantı gücüyle Hollanda'nın geldiği izlenmektedir. Yine toplam bağlantı gücü kapsamında kavrama yönelik en fazla katkının 99 yayınlı Çin, 50 yayınlı ABD ve 21'er yayınlı Türkiye ve İspanya tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu bilgilerden hareketle kavramın dünyada sadece 57 ülkede bilimsel açıdan ele alındığını göstermekle birlikte bu doğrultuda söz konusu kavramın literatür açısından da oldukça yeni bir alana işaret ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte kavramın sadece batı literatüründe değil aynı zamanda Hindistan, Çin gibi Uzak Doğu ülkelerinde ya da Avustralya gibi farklı coğrafyalarda da ilgiyle karşılandığı görülmektedir. Bu durum kavramın dünya geneline hızlıca yayıldığını göstermektedir. Diğer taraftan kavramın olgusal düzlemi açısından Türkiye'nin de ciddi katkısının bulunduğu oldukça dikkat çekmektedir. Bu durumun temel sebebinin Türkiye'de insanların telefonda uzun vakit geçirmesi gibi etkenlerin varlığının akademik alanda dikkat çekmesi ve bu durumun çeşitli bilimsel araştırmalara konu olması söylenebilir.

Bibliyotmetrik çalışmalarda üstünde önemle durulan diğer bir nokta alana katkılarıyla öne çıkan araştırmacıların belirlenmesidir. Böylelikle diğer araştırmacılara literatür taramasına yönelik avantaj sağlar. Bu noktadan hareketle "*Mobil Değersizleştirme*" kavramına ilişkin toplam bağlantı gücü kapsamında ön plana çıkan yazar yayın atıf ilişki görseli Vosviewer aracılığıyla hazırlanarak **Şekil 4**'te gösterilmektedir.

Şekil 4*Mobil değersizleştirme Kavramına Yönelik Yazar Yayın-Atıf İlişkiler Görseli*

Şekil 4'te “Mobil Değersizleştirme” kavramına ilişkin yayın yapan 730 yazardan en az 1 yayın ve 1 atıf alan 564 yazarın toplam bağlantı gücü kapsamında kümelenmiş yazar-atıf ilişki haritası gösterilmektedir. Bu çerçevede toplam bağlantı gücü kapsamında Şekil 4 yakından incelendiğinde Pencheng Wang, Xingchao Wang ve Brandon T. Mcdaniel gibi araştırmacılarda yoğunlaşıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte alana katkı sunan ve kavrama ilişkin en çok atıf alan diğer 10 araştırmacı da Tablo 2’de gösterilmektedir.

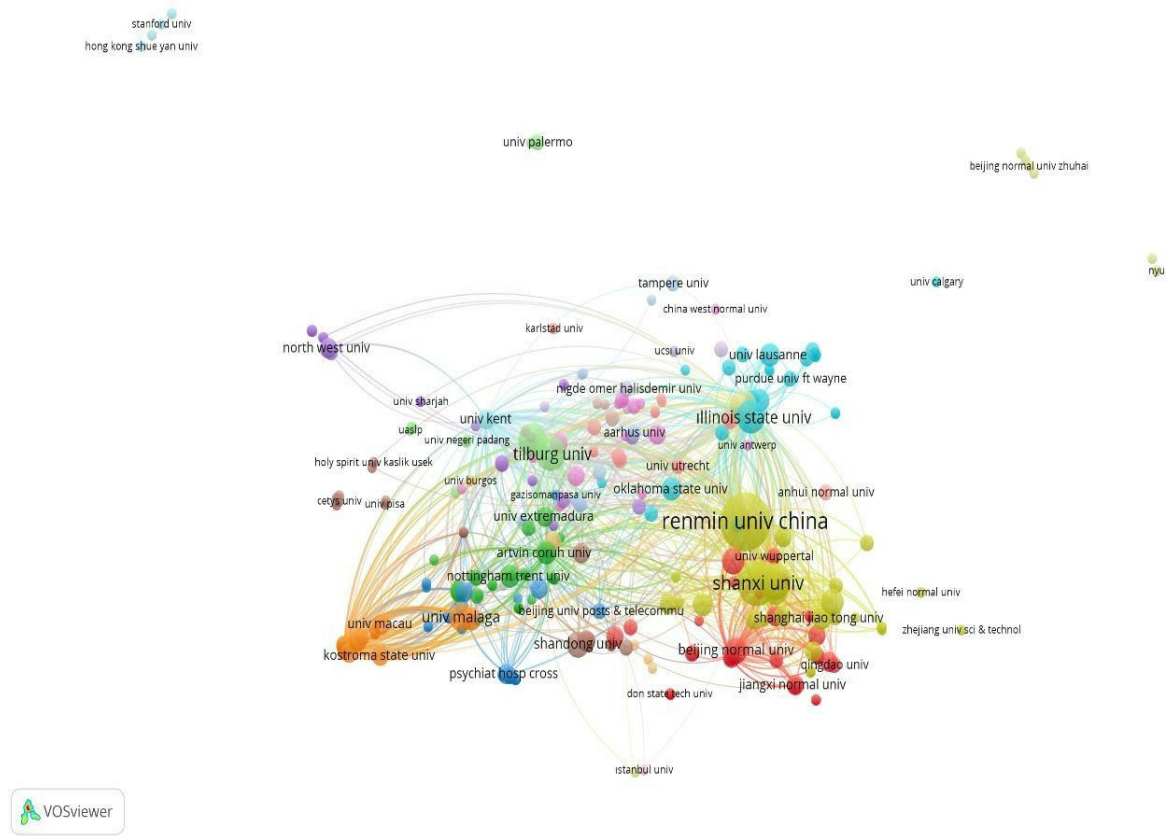
Tablo 2*Mobil değersizleştirme Kavramına Yönelik Toplam Bağlantı Gücü Bakımından Öne Çıkan İlk On Araştırmacı*

Araştırmacı	Doküman Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Pencheng Wang	17	407	1209
Xingchao Wang	16	407	1148
Karren M. Douglas	3	556	1092
Li Lei	3	556	1092
Xiachun Xie	15	312	1032
Merredith E. David	11	338	869
James A. Roberts	7	487	839
Evren Erzen	7	487	839
Brandon T. Mcdaniel	4	248	553
Burcu Babadağ	7	292	491

Tablo 2’den de görüldüğü üzere toplam bağlantı gücü bakımından kavrama yönelik en fazla katkı sağlayan ilk üç araştırmacı sırasıyla 1209 birimle Pencheng Wang, 1148 birimle Xingchao Wang ve 1092 birimle Karren M. Douglas’ tır. Bununla birlikte toplam bağlantı gücü bakımından 3. sırada yer alan Karren M. Douglas ve 4. sırada yer alan Li Lei’nın atıf sayısı bakımından 556 atıfı 1. sırayı paylaştıkları görülmektedir. Araştırmacıların yanı sıra bibliyometrik analizlerin sunmuş olduğu diğer bir önemli nokta alana en çok katkı sunan üniversite ve kurumların tespit edilebilmesidir. Buna göre üniversite ve kurumların bağlantı gücü esasında atıf ağ görseli aşağıda **Şekil 5’te gösterilmektedir.**

Şekil 5

Üniversite ve Kurumların Mobil değersizleştirme Kavramına İlişkin Yayınlarının Atıf İlişkileri Görseli

Şekil 5’te “Mobil Değersizleştirme” kavramına ilişkin yayın yapan 417 kurumdan en az 1 yayın ve 1 atıf alan 327 kurumun toplam bağlantı gücü kapsamında kümelenmiş kurum-atıf ağ haritası gösterilmektedir. Bu çerçevede toplam bağlantı gücü kapsamında **Şekil 5 yakından incelendiğinde 7 farklı renkle gösterilen kümelenmenin olduğu dikkat çekmektedir. Bu kapsamda sarı kümede Renmin Üniversitesi’nin, turkuaz kümede Illinois Üniversitesi’nin,**

yeşil kümede Tilburg Üniversitesi'nin, turuncu kümede Malaga Üniversitesi'nin, mor kümede North West Üniversitesi'nin, kırmızı kümede Beijing Normal Üniversitesi'nin, pembe kümede ise Oklahama Üniversitesi'nin ön planda olduğu izlenmektedir. Bununla birlikte toplam bağlantı gücü kapsamında ön plana çıkan ilk on kurum aşağıda **Tablo 3**'te sunulmaktadır.

Tablo 3

Toplam Bağlantı Gücü Bakımından Öne Çıkan İlk On Üniversite

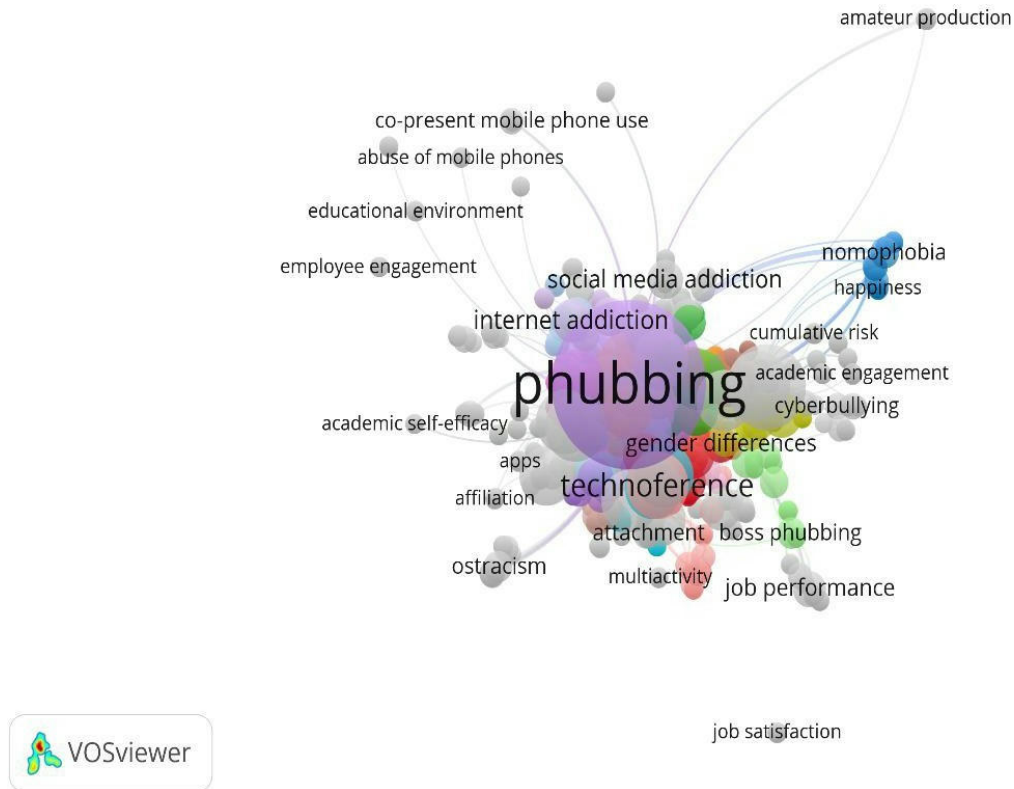
Üniversite	Doküman Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Çin Renmin Üniversitesi	25	492	958
Kent Üniversitesi	3	556	793
Baylor Üniversitesi	7	487	605
Shanxi Üniversitesi	15	297	507
Tilburg Üniversitesi	9	422	463
İllinois Üniversitesi	8	307	393
Çoruh Üniversitesi	4	248	378
Osmangazi Üniversitesi	10	228	364
Ghent Üniversitesi	2	216	330
Lublin John Paul II Katolik Üniv.	8	276	299

Tablo 3'te "*Mobil Değersizleştirme*" kavramını konu edinen bilimsel çalışması bulunan 417 kurumdan en az 1 yayın ve 1 atıf koşuluyla toplam bağlantı gücü kapsamında ön plana çıkan ilk 10 kuruma yer verilmektedir. Bu kapsamda 958 birimle Çin Renmin Üniversitesinin ilk sırada yer aldığı izlenmektedir. Ardından 793 birimlik bağlantı gücüyle Kent Üniversitesi'nin, 605 birimle Baylor Üniversitesi'nin geldiği görülmektedir. Genel olarak bir değerlendirme yapmak gerekirse "*Mobil Değersizleştirme*" kavramına yönelik bilimsel çalışmalarda batı hâkimiyetinin olmadığı bu durumun tam aksine Renmin Üniversitesi, Shanxi Üniversitesi gibi uzak doğu kökenli üniversitelerde, Çoruh, Osmangazi gibi Türkiye'de yer alan üniversitelerde de (kısacası dünya genelinde) kavramın bilimsel çalışmalarda yer bulduğu ve ilgiyle karşılandığı anlaşılmaktadır. Bu durumun temelinde teknolojinin hızlıca geliştiği gelişmiş ülkelerin yanı sıra teknoloji bağımlılık düzeyinin yüksek seyrettiği gelişmekte olan ülkelere de benzer sorunların yaşanmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmanın son ayağında ise kavram birlikteliği analizi bulunmaktadır. Son yıllarda önemi giderek artan kavram birlikteliği analizi bibliyometrik analizlerde de önemli yapı taşlarından biridir. Kavram birlikteliği analizi; olgusal düzlemi sürekli genişleyen araştırma alanıyla ilgili olarak önceki araştırmaların anahtar kelimeleri, başlıkları ve özetlerinde sıklıkla kullanılan kavramların analiz edilmesine dayanmaktadır. Böylelikle araştırma konusu odağındaki kavramların birlikte görülme tekrarı ve bağlantı gücü arasında doğrusal bir ilişkinin kabul edildiği (Arslan, 2020: 40) göz önüne alındığında; birbirinden bağımsız çalışmalarda iki kavramın sıklıkla bir arada görünmesi, söz konusu kavramlar arasında güçlü bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır (Rejeb vd., 2022: 4). Bu durum ise diğer araştırmacılara araştırılan olgu hakkında geniş bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda anahtar kavram birlikteliğine yönelik Mobil değersizleştirme kavramı üzerine yapılmış çalışmalardan elde edilen 757 anahtar kavramdan en az 5 kez birliktelik koşuluyla 42 anahtar kavram kümelenmesini gösterir **Şekil 6** 'da gösterilmektedir

Şekil 6

Mobil değersizleştirme Kavramına ilişkin Anahtar Kelime Birlikteliği Görseli

Şekil 6’da “Mobil Değersizleştirme” kavramını konu edinen ve WOS’ta yer alan 287 bilimsel çalışmadan elde edilen 757 anahtar kavramdan en az 5 kez birliktelik koşulu sonucunda 42 anahtar kavramın yer aldığı anahtar kavram birlikteliği haritası sunulmaktadır. Şekilden de anlaşılabileceği üzere görselde kavramın oldukça yeni ve ağların oldukça yeni dokunduğu “Mobil Değersizleştirme” anahtar kavram haritasında uzak bir kümelenmenin olmadığı bilakis anahtar kavramların oldukça içiçe girdiği gözlenmektedir. Bununla birlikte “Mobil Değersizleştirme” kavramıyla en sık kullanılan anahtar kelimeler Tablo 4’te gösterilmektedir

Tablo 4

Mobil değersizleştirme Kavramıyla Birlikte En Sık Kullanılan İlk On Anahtar Kelime

Anahtar Kelimeler	Görünme Sıklığı	Toplam Bağlantı Gücü
Mobil değersizleştirme	156	717
Ailesel Mobil değersizleştirme	31	118
Tekno Konferans	18	98
Akıllı Telefon	18	95
Ergenlik	19	89
Cep Telefonu	13	76
Bağımlılık	16	74
İlişki Memnuniyeti	16	72
Akıllı Telefon Bağımlılığı	15	71
Akıllı Telefonlar	15	66

Tablo 4’ten de görüldüğü üzere “Mobil Değersizleştirme” kavramıyla en çok birlikte kullanılan ilk 10 anahtar kavramın sırasıyla Ailesel Mobil değersizleştirme (31), Ergenlik (19), Tekno Konferans (18), Akıllı Telefon (18), Bağımlılık (16), ilişki Memnuniyeti (16), Akıllı Telefon Bağımlılığı (15) ve Akıllı Telefonlar (15) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte son dönemlerde işletme, iş performansı, iş memnuniyeti gibi çalışma ekonomisine yönelik kavramlarla da bir bağının olduğu izlenmektedir. Ayrıca mobil değersizleştirme kavramının diğer kavramlarla ilişkili olmadığı ancak dışarı bir noktada bağlantısız şekilde yer alan anahtar kelimenin ise “iş tatmini” olduğu görülmektedir. İş tatmini ve mobil değersizleştirme arasındaki ilişkiye daha yakından bakıldığında son yıllarda özellikle yöneticiler tarafında yaygınlaşan mobil değersizleştirme davranışının çalışanlar nezdinde iş performansı ve işe bağlılık gibi motivasyonu kırıcı etkiler yarattığı izlenmesi; iki kavramın olumsuzluk noktasında birbirlerinin içerisine girmiş grift yapılar olduğu görülmektedir.

Nitekim Yousaf vd'nin 2022 yılında gerçekleştirdiği çalışmaları bu durumu destekler niteliktedir. Çalışmada, mobil değersizleştirme davranışının çalışanların içsel motivasyonlarını azalttığı ve bunun sonucunda da iş tatminlerinin zayıfladığı tespit edilmiştir (Yousaf vd., 2022). Benzer nitelikte bir diğer araştırmada ise Roberts ve David (2019) yöneticilerin mobil değersizleştirme davranışları sonucunda çalışanların yöneticilerine olan güvenlerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Robert ve David, 2019). Bu sonuçlar bakımından gerçekleştirilen bibliyometrik analiz çalışma hayatına dair önemli bilgiler ortaya koymakta ve gelecek çalışmalara yeni perspektifler sunmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmanın temel amacı “Mobil Değersizleştirme (Phubbing)” davranışlarını anlamaya yönelik olarak literatürde yapılan çalışmalara genel bir bakış açısı sunmaktır. Mobil değersizleştirme olarak ifade edilen “Phubbing” kavramı akıllı telefon veya mobil cihazların kullanımı nedeniyle başkalarını görmezden gelme ve yok sayma davranışı olarak tanımlanmaktadır. “Mobil Değersizleştirme” (Phubbing) davranışı özellikle bilgi toplumunda mobil iletişim teknolojilerinin sıklıkla kullanılmaya başlamasıyla yaygınlaşan ve bununla birlikte gelecekte çalışma hayatında değişik sorunlara yol açacağı öngörülen önemli bir kavramdır. Bu sebeple çalışmada “*Mobil Değersizleştirme*” kavramına ilişkin araştırma alanlarının tespit edilmesi üzerine “Web of Science Core Colletion” veri tabanında yer alan 287 adet bilimsel çalışmanın tamamının Vosviewer programı yardımıyla bibliyometrik açıdan analiz edilmiştir. Aynı zamanda “Mobil Değersizleştirme (Phubbing)” konularının nasıl geliştiği, ilgi eğilimin nasıl şekillendiği, hangi yıllarda yoğunlaşmanın olduğu, hangi araştırmacıların ve hangi eserlerin alanda daha çok ilgi gördüğü ile anahtar kavram kümelenmesinin nasıl oluştuğu üzerine bibliyometrik bir analiz yapılmıştır. Bu açıdan çalışma, mobil değersizleştirme konusunda yapılan araştırmaları betimleyerek, bu alanda daha fazla araştırmanın yapılmasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Konuyla ilgili Web of Science Core Colletion'da yer alan ilk çalışma 2014 yılında yapılmıştır. Dolayısıyla araştırmada 2014 yılından 2023 yılına (Kasım Ayına) değin yapılmış olan çalışmalar incelenerek mobil değersizleştirme ile ilgili konular ve metodolojiler incelen-

miştir. 2014-2023 yılları arasında kavram üzerine “psikoloji, psikiyatri, bilgisayar bilimleri, iletişim, aile çalışmaları, eğitim-öğretim çalışmaları, işletme ve çevre bilimleri” alanlarında çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte çalışmaların ziyadesiyle sosyoloji, psikoloji, eğitim ve çalışma hayatı gibi sosyal bilimler zemininde şekillendiği izlenmektedir. Nitekim bir davranışı ifade eden “*Mobil Değersizleştirme*” kavramı %51,9 ağırlığıyla psikoloji alanında gerçekleştirilen çalışmalar olduğu, hatırlanacağı üzere araştırmanın bulgular kısmında da belirtilmiştir. Bu noktada çalışmanın bireysel perspektifte psikolojik, toplumsal perspektifte ise sosyolojik boyutlarının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan anahtar kavramlar kümelemelerinden de görüleceği üzere; “*Mobil Değersizleştirme*”nin özellikle gelecek yıllarda çalışma hayatına ilişkin eşitler arası veya ast-üst ilişkilerinde çeşitli sorunlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Nitekim bu tespit literatürde telefon bağımlılığına ilişkin yapılan çalışmaların sonuçlarında da görülmektedir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusuna yönelik tespiti ise kavramla ilişkili olarak 2014 yılında yalnızca 1 yayın yapılmış olmasına rağmen 2023 yılına gelene kadar yapılan çalışmaların sayısının hızlı bir artış trendinde olduğu şeklindedir. Nitekim 2022 yılında kavrama ilişkin 87 çalışma gerçekleştirilmiş, 2023 yılında ise kavrama ilişkin Kasım ayı itibarıyla 63 çalışmanın yayımlandığı görülmektedir. Bu durum kavramın sosyal hayattaki yansımalarının teorik alana da yansıdığının bir göstergesidir. Çalışmanın bir diğer araştırma sorusu kapsamında tespit edilen sonucu ise kavrama ilişkin bağlantı gücü kapsamında öne çıkan ülkelerin Çin, ABD ve İngiltere olduğudur. Bunun yanında Dünyada sadece 57 ülkede bilimsel açıdan kavram ele alınmıştır. Bu durum kavrama ilişkin oldukça önemli bir çalışma sahasının olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda kavrama ilişkin yapılan çalışmalarda göze çarpan bir diğer özelliğin Çin, Hindistan, Avusturalya gibi farklı coğrafyalarda çalışıldığıdır. Nitekim kavrama ilişkin toplam bağlantı atıf gücü kapsamında ön plana çıkan yazarların Çinli yazarlar olması konuya Batı ülkelerinde olduğu kadar Uzak Doğu ülkelerinde de önem verildiğinin bir göstergesidir.

Kavrama ilişkin anahtar kelime kümelemesini inceleyen anahtar birlikteliği analizi ise kavrama ilişkin geniş bir perspektif sunulması açısından önemlidir. Bu bakımdan yapılan

analizde kavramın; sosyal medya, internet, akıllı telefon gibi teknoloji dünyasını yakından ilgilendiren terimlerle yoğun bağlantı gösterdiği gibi ilişki memnuniyeti, aile, iş performansı ve iş memnuniyeti gibi toplumsal hayatı yakından ilgilendiren terimlerle de sıkı bir ilişki içerisinde olduğu izlenmektedir. Bu durum esasen “*Mobil Değersizleştirme*” kavramının teknoloji ve toplumsal yaşamın kesişimi içerisinde hızla yaygınlaşan sosyo-teknolojik bir sorun olduğunu göstermektedir. Her ne kadar çalışmanın amacı doğrultusunda olmasa da mobil değersizleştirme davranışını önlemek için hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli önlemlerin alınması mümkündür. Bu anlamda gelecek çalışmalara yol gösterici olması bakımından alınabilecek bazı tedbirler şu şekilde ifade edilebilir:

- i. Telefon kullanımını sınırlamak: Telefon kullanımını azaltmak için belirli saatlerde veya yerlerde telefonu kapatmak, sessize almak veya uzaklaştırmak yararlı olabilir. Ayrıca, telefon kullanımını takip etmek ve gereksiz uygulamaları silmek de faydalı olabilir.
- ii. Sosyal medya kullanımını azaltmak: Sosyal medya kullanımını azaltmak için sosyal medya hesaplarını silmek, takip ettiği kişi veya sayfaları azaltmak, bildirimleri kapatmak veya sosyal medya detoksu yapmak yararlı olabilir.
- iii. Kişisel farkındalığı artırmak: Mobil değersizleştirme davranışının nedenlerini ve sonuçlarını anlamak için kişisel farkındalığı artırmak önemlidir. Mobil değersizleştirme yapan kişiler, telefon kullanımının arkasındaki duygusal veya bilişsel nedenleri sorgulamalı ve alternatif yollar bulmalıdır.
- iv. Sosyal becerileri geliştirmek: Sosyal becerileri geliştirmek için yüz yüze iletişime daha fazla önem vermek, karşıdaki kişiye saygı göstermek, aktif dinlemek, göz teması kurmak ve beden dilini uyumlu hale getirmek yararlı olabilir.

Bunun yanında kavramla birlikte kullanılan ailesel mobil değersizleştirme, tekno konferans, akıllı telefon, bağımlılık gibi kavramlar konunun boyutunun sadece iki kişi arasındaki iletişim kopukluğunda çok daha ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Teknoloji bağımlılığı ve bunun insani ilişkileri etkileme aile içinde, toplu buluşmalarda da kendini göstermiş ve bu davranışa maruz kalan insanların motivasyonları, karşılarındaki kişilere olan güvenleri azalmıştır. Nitekim bu çalışmanın önemli çıktılarından birisi olarak da ifade

edilebilecek olan çalışma hayatında “Mobil Değersizleştirme” kavramının gelecek yıllarda oldukça popüler bir kavram olacağı anlaşılmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarımı: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Veri Toplama: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Veri Analizi /Yorumlama: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Yazı Taslağı: A.İ.B., E.E., L.Ş.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Son Onay ve Sorumluluk: A.İ.B., E.E., L.Ş.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of study: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Data Acquisition: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Data Analysis/Interpretation: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Drafting Manuscript: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Critical Revision of Manuscript: A.İ.B., E.E., L.Ş.; Final Approval and Accountability: A.İ.B., E.E., L.Ş.
Conflict of Interest	The authors declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.
Grant Support	The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Yazar Bilgileri	Ali İhsan Balcı (Araş. Gör. Dr.)
Author Details	¹ Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Zonguldak, Türkiye 0000-0002-9695-732X abalci@istanbul.edu.tr

Levent Şahin (Prof. Dr.)
² İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İstanbul, Türkiye 0000-0003-2648-7825 levent.sahin@istanbul.edu.tr

Ersin Eraslan (Dr. Öğr. Üyesi)
³ Niğde Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik, Sosyal Güvenlik Bölümü, Niğde, Türkiye 0000-0003-0800-8966 ersin_eraslan@ohu.edu.tr

Kaynakça | References

- Al-Saggaf, Y., & O'Donnell, S. (2029). Mobil değersizleştirme: Perceptions, Reasons Behind, Predictors, and Impacts. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 1-9.
- Anshari, M., Alas, Y., Hardaker, G., Jaidin, H., Smith, M., & Ahad, A. (2016). Smartphone Habit and Behavior in Brunei: Personalization, Gender, and Generation Gap. *Computers in Human Behavior*, 64, 719-727.
- Arslan, E. (2022). Sosyal Bilim Araştırmalarında VOSviewer ile Bibliyometrik Haritalama ve Örnek bir Uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 33-56.

- Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. (2018). The Effects of “Mobil değersizleştirme” on Social Interaction. *Journal of Applied Social Psychology*, 1-13.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021, Eylül). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296. doi:https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070
- Güler, Ç., & Sevinç, S. (2022). Tele-Hiçleme (Mobil değersizleştirme) Davranışına Maruz Kalmanın Öğrenme-Öğretme Süreçlerine Etkilerine İlişkin Algılar. *Ege Eğitim Teknolojileri Dergisi*, 6(1), 77-89.
- Karadağ, E., Tosuntaş, Ş., Erzen, E., Duru, P., Bostan, N., Şahin, B., . . . Babadağ, B. (2015). Determinants of Mobil değersizleştirme, Which is The Sum of Many Virtual Addictions: A Structural Equation Model. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(2), 60-74.
- Karadağ, E., Tosuntaş, Ş., Erzen, E., Duru, P., Bostan, N., Şahin, B., . . . Babadağ, B. (2016). Sanal Dünyanın Kronolojik Bağımlılığı: Sosyotelizm (Mobil değersizleştirme). *The Turkish Journal on Addiction*(3), 223-269.
- Khan, M., Shahzad, K., & Bartels, J. (2022). Examining Boss Mobil değersizleştirme and Employee Outcomes Through the Lens of Affective Events Theory. *Aslib Journal of Information Management*, 877-900.
- Nazir, T., & Pişkin, M. (2016). Mobil değersizleştirme: A Technological Invasion Which Connected the WorldBut Disconnected Humans. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(68), 175-182.
- Ofluoğlu, G., & Balcı, A. (2016). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Çalışan Yoksullar. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(11), 56-75.
- Parmaksız, İ. (2021). Relationships Between Mobil değersizleştirme and The Five Factor Personality Traits. *Kastamonu Education Journal*, 29(4), 32-42.
- Parmaksız, İ. (2021). Sosyotelizm (Mobil değersizleştirme) ile Bilinçli Farkındalık Arasındaki İlişkide Sosyal Kaygının Aracı Rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1387-1420.
- Parus, M., Adu, A., & Keraf, A. (2021). Mobil değersizleştirme Behavior and Quality of Friendship in Faculty of Public Health, Nusa Cendana University. *Journal of Health and Behavioral Science*, 3(1), 13-23.
- Rainie, L., & Zickuhr, K. (2015). *Americans' Views on Mobile Etiquette*. Pew Research Center.
- Rejeb, A., rejeb, K., Simske, S., Treiblmaier, H., & Zailani, S. (2022). The big picture on the Internet of Things and the Smart City: A Review of What We Know and What We Need to Know. *Internet of Things*, 19(6), 1-21.
- Roberts, J. A., & Meredith, D. E. (2017). Put Down Your Phone and Listen to Me: How Boss Mobil değersizleştirme Undermines the Psychological Conditions Necessary for Employee Engagement. *Computers in Human Behavior*, 206-217.
- Roberts, J., & David, M. (2020). Boss Mobil değersizleştirme, Trust, Job Satisfaction and Employee Performance. *Personality and Individual Differences*, 2-8.
- Smith, A. (2015). *U.S. Smartphone Use in 2015*. Pew Research Center.
- Sun, J., & Samp, J. (2022). ‘Mobil değersizleştirme is Happening to You’: Examining Predictors and Effects of Mobil değersizleştirme Behaviour in Friendships. *Behaviour & Information Technology*, 41(12), 2691-2704.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.
- Vanden Abeele, M. (2020). The Social Consequences of Mobil değersizleştirme: A Framework and a Research Agenda. R. Ling, L. Fortunati, G. Goggin, S. Lim, & Y. Li içinde, *The Oxford Handbook of Mobile Communication and Society* (s. 158-174). Oxford: Oxford University Press.
- Wang, P., Hu, H., Mo, P., Ouyang, M., Geng, J., Zeng, P., & Mao, N. (2022). How is Father Mobil değersizleştirme Associated with Adolescents' Social Networking Sites Addiction? Roles of Narcissism, Need to Belong, and Loneliness. *The Journal of Psychology*, 331-348.
- Wang, X., & Qiao, Y. (2022). Parental Mobil değersizleştirme, Self-Esteem, and Suicidal Ideation among Chinese Adolescents: A Longitudinal Mediation Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*(51), 2248-2260.
- Xu, T., Wang, T., & Duan, J. (2022). Leader Mobil değersizleştirme and Employee Job Performance: The Effect of Need for Social Approval. *Psychology Research and Behavior Management*, 15, 2303-2314.
- Yam, F., & İlhan, T. (2020). Modern Çağın Bütünsel Teknolojik Bağımlılığı: Mobil değersizleştirme. *Pskiyatri Güncel Yaklaşımlar*, 12(1), 1-15.
- Yasin, R., Bashir, S., Abeele, M., & Bartels, J. (2020). Supervisor Mobil değersizleştirme Phenomenon in Organizations: Determinants and Impacts. *International Journal of Bussiness Communication*, 60(1), 150-172.
- Yousaf, S., Rasheed, M., Kaur, P., Islam, N., & Dhir, A. (2022). The Dark Side Of Mobil değersizleştirme İn The Workplace: Investigating The Role Of İntrinsic Motivation And The Use Of Enterprise Social Media (ESM) İn A Cross-Cultural Setting. *Journal of Business Research*, 143, 81-93.

